

①

גיד הנשה
בשרית

מזוה עשה שהזמן גרמא כמו שהקדמנו בתפילת דבריו והתורה לאשר לא נאמרה, ומאז הסביר הייתי אומר דנאמרה צנני קטורה גם כן הנשים חייבות, אלא פטורות ממשווא דקרא דאזוהי כו', אבל לא מטעם מזוה עשה שהזמן גרמא. כללו של דבר לדעתי צנני קטורה האב חייב למולו, וכמו שהבט בשם מר אבא הגאון גי', ונשים פטורות ממשווא דאזוהי כו', ונשי דדין צנאמ לא לריק קרא, דפטורים מטעם מזוה עשה שהזמן גרמא, וכמו שכתבו התוס' בקושיתם, ודוק כי נכון הוא.

סליק פרשת לך לך בעוה"י

מצוה ג, גיד הנשה

במי נזהר (א) [א] דריני המצוה וכו'. עין ר"מ

פ"ח ממאכלות אסורות ובטור וצו"ד ס"ה. והמבואר צו"פ אין דרי להאריך, אך צננו ה' אבא הערות מספרים או מה שחנן אותי הש"ת, ואכתוב קצת דיני גיד הנשה. נוהג צנאמה ומה הטעמים, ואפילו צנאמה וטריפות שלהם. ואם צנאמה ומה ק' יריס ארוך ולא עגול, אכעיה ולא אכעיה בשם חולין צ"ב ע"ב, אי צנר דידה אוליין ואינו נוהג אסור גיד, אי צנר מיט אוליין ונוהג אסור גיד. וכן עוף אס נמלא שפ' ירכי כירך צנאמה ג"כ איכעיה כנ"ל, ומספיקא אסור ואין לוקן כמבואר בר"מ שם ה"ד. ושי גדין הן צירך, הפנימי אסור מן המורה, והחיצוני אינו אלא דרגנן. ובין צירך ימין ובין צירך שמאל נוהג אסור גיד הנשה. ואין צנאמה אלא צנאמה ומה טעורה אב לא צנאמא, דקיימא לן כר' שמעון חולין פרק ג' הנשה ק"א ע"א, דפקא לן מעל כן לא יאכלו וכו' מי שנשרו מותר נוהג אסור גיד, אבל מי שנשרו אסור אין נוהג אסור גיד. ועין משנה למלך שם ה"א שהביא בשם הרשב"א דגם בלדס נוהג אסור גיד הנשה, ונראה דהרשב"א (א) לטעמיה איל שסובר דנשר אדם מותר מן המורה, והבואר דבריו צנאמה משנה פ"ב ממאכלות אסורות ה"ג, אם כן נוהג גיד, דנשרו מותר. אבל לשיטת הר"מ שם פ"ב ועוד שטות דנשר אדם אסור מן המורה צנאמה, א"כ בשרו אסור, והוי קטמא דאין גיד נוהג וכמו שכתבנו למעלה. ומה לי שנשרו אסור צנאמה או צנאמה, כיון דהוא מן המורה בשרו אסור קרינ צנאמה כנל"ד, וזו מלאכה כן בשער המלך פ"ח ממאכלות אסורות ה"א, ועי"ש.

בסמ"ח
ואדם

ג. רמב"ם לאוין קפ"ג. הלכות מאכלות אסורות פ"ח. סמ"ח לאוין קל"ט. סמ"ח ר"ב. מור ירד ק' וס"ה. א. וכמ"ש בחולין ק"א ע"ב: וכי נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב וכו', בסו"ט נאמר אלא שכתב במקומו לדע מאיזה טעם נאסר להם. ובחי' אגדות להרשב"א שם צ"א ע"א: אינו הודעה וכו', שאילו כן היה מתחייב שאם נק' יעקב ברבולו שלא יאכלו בניו רגל וכו', רק מצוה צננו עליה מפי הקב"ה, עיי"ש. ב. במדרש כאן. ג. במדרש רבה כאן עיי"ש וזכור לו השמש: א"ל הקב"ה את סימן לבדך, מה את השמש מרמז בך ומלחמת בשו' ובאלופיך, כך בגיד וכו'. וכ"כ הרמב"ם כאן בפסוק כ"ו: המאורע הזה כלו רמז לדורותיו, שיהיה דור בורעו של יעקב יתגבר עשו עליהם וכו', ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה, וחבל שכלנו ועבר עלינו, כמו שרמז ויבא יעקב שלם. וכ"ה ברבנו בחיי שם וברשב"א הנ"ל רמז לכל זה שהמלאך ההוא כבר דעת שאמר חז"ל שהוא שר של עשו וכו' והלילה רמז לגלות וכו' מיד אחיט בני עשו וכו' עד עלות השחר של באולה וכו', עיי"ש. ובפקודת הלויס לחרא"ה ברכות ל"ג ע"ב: ורב אחא ז"ל מפרש וכו' אסור גיד להודיענו הבטחת יוצאי ירך יעקב שלא יכלו בגלות ואם יסבלו צרות, על כן נגע בכף ירך להיות צולע, ולא יוכל לו ללכותו, והיה שר של עשו, וזכור לו השמש של רמזא לימות המשיח, כאשר עבר את פנטאל בפנטא אלה הצרות. ד. בקצת כ"י ודפוסים "והחוט שאסור".

סמ"ח
ובנייה
בגיד

ג. והנה הר"מ [שם פט"ו ה"י] והרבה פוסקים סוברים דאין צנאמה צנאמה, וכן משמע בפ"ד ממאכלות אסורות [ה"ח], על כן לדעת האוכל גיד הנשה מטמאה פטור מכלום, דמגיד פטור

מחמת גזירת הכתוב דל שנשרו אסור אין גיד נוהג צו, ומאסור טמאה פטור דאין צנאמה צנאמה, והאכל מן הגידין והעצמות פטור, רק אסור גיד הנשה אף דעין הוא המורה אפרתו, עיי"ש פרק גי' ק"א פ"א, ובר"מ פ"ח ה"ה, ואחר זה צנ"ו כתב הר"מ שם דהאכל גיד הנשה של צנלה או טריפה או של עולה חייב שמים, משום גיד וגם משום האסור הנא מחמת אסור כולל, וכתב משנה תמה בשם הרשב"א [בש"מ ח"ד ס' פ"ט], כיון דאין צנאמה צנאמה טעם א"כ נהי דחייב משום גיד דהוי גזירת הכתוב, אבל אף יחייב על צנלה וטריפה, הא האוכל מגידין פטור כמראה מה"ס שם פ"ט ע"ב. וגם דברי הר"מ סותרין, דלמה צנאמה פטור מהאי טעמא דאין צנאמה צנאמה, וכן הוא להדיא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שס"ד, עיי"ש באורך.

פרשת וישלח

מצוה ג

שלא לאכול גיד הנשה

וישלח יעקב יש בה מצות לא תעשה אחת,

והיא אזהרת גיד הנשה, שנאמר [בראשית ל"ב, ל"ג] על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. והאי לא יאכלו לא נאמר על דרך סיפור, כלומר מפני שאירע דבר זה באבנאמנעים הבנים מלאכול אותו הגיד, אלא אזהרת השם יתברך שלא יאכלוהו. משרשי מצוה זו, כדי שתהיה רמז לישאל שאף על פי שישבלו צרות רבות בגלות מיד העמים ומיד בני עשו, שיהיו בטוחים שלא יאבדו, אלא לעולם יעמוד זרעם ושמם, ויבוא להם גואל ויגאלם מיד צר. ובזכרם תמיד ענין זה על יד המצוה שתהיה לזכרון, יעמוד באמונתם ובצדקתם לעולם. ורמז זה הוא לפי שאתו מלאך שנלחם עם יעקב אבינו, שבא בקבלה: שהיה שרו של עשו, רצה לעקרו ליעקב מן העולם הוא וזרעו ולא יכול לו, וציערו בנגיעת הירך, וכן זרע עשו מצער לזרע יעקב, ולבסוף תהיה להם ישועה מהם, כמו שמצינו באב שזרחה לו השמש לרפואתו ונושע מן הצער, כן יזרח לנו השמש של משיח וירפאנו מצערנו ויגאלנו, אמן במהרה בימינו.

(א) דיני המצוה, מהו הגיד האסור, והחטוי שאנו חייבין לחטט אחריו,

ג. רמב"ם לאוין קפ"ג. הלכות מאכלות אסורות פ"ח. סמ"ח לאוין קל"ט. סמ"ח ר"ב. מור ירד ק' וס"ה. א. וכמ"ש בחולין ק"א ע"ב: וכי נאמר על כן לא יאכלו בני יעקב וכו', בסו"ט נאמר אלא שכתב במקומו לדע מאיזה טעם נאסר להם. ובחי' אגדות להרשב"א שם צ"א ע"א: אינו הודעה וכו', שאילו כן היה מתחייב שאם נק' יעקב ברבולו שלא יאכלו בניו רגל וכו', רק מצוה צננו עליה מפי הקב"ה, עיי"ש. ב. במדרש כאן. ג. במדרש רבה כאן עיי"ש וזכור לו השמש: א"ל הקב"ה את סימן לבדך, מה את השמש מרמז בך ומלחמת בשו' ובאלופיך, כך בגיד וכו'. וכ"כ הרמב"ם כאן בפסוק כ"ו: המאורע הזה כלו רמז לדורותיו, שיהיה דור בורעו של יעקב יתגבר עשו עליהם וכו', ויש דורות אחרים שעשו עמנו כזה ויותר רע מזה, וחבל שכלנו ועבר עלינו, כמו שרמז ויבא יעקב שלם. וכ"ה ברבנו בחיי שם וברשב"א הנ"ל רמז לכל זה שהמלאך ההוא כבר דעת שאמר חז"ל שהוא שר של עשו וכו' והלילה רמז לגלות וכו' מיד אחיט בני עשו וכו' עד עלות השחר של באולה וכו', עיי"ש. ובפקודת הלויס לחרא"ה ברכות ל"ג ע"ב: ורב אחא ז"ל מפרש וכו' אסור גיד להודיענו הבטחת יוצאי ירך יעקב שלא יכלו בגלות ואם יסבלו צרות, על כן נגע בכף ירך להיות צולע, ולא יוכל לו ללכותו, והיה שר של עשו, וזכור לו השמש של רמזא לימות המשיח, כאשר עבר את פנטאל בפנטא אלה הצרות. ד. בקצת כ"י ודפוסים "והחוט שאסור".

ובצנלה יחייב גם משום צנלה, ועין אחרונים וצנתי ופלתי [ס' ס"ה פלתי סק"ב] ושער המלך שם, ולקמן מצוה רפ"א [אות ז'] יסודם לקושית זאת. [ד] ואם נוהג גיד הנשה בשליל שנשחטה אמו, הנה הרב המחבר לקמן מצוה קמ"ז גבי חלב הביא שיטת הר"מ והרמב"ן, וכאן לא הביאם כלל.

ודעת הרבה ראשונים דשור דין גיד הנשה לדין חלב. ודעת הר"מ פ"ו ממאכלות אסורות ה"ג דכן ט' מי אף דיותר בשחיטת אמו, מ"מ חלבו כחלב צנאמה גמורה וחייבין עליו כרת, וכן פסק בפ"ח ה"א דנוהג בשליל דין גיד. ולדעתו אין חלי דין חלב וגיד צנאמה שחיטת האם, ועין בהרצ המגיד בפ"ו שם. ודעת הרמב"ן [חולין צ"ב ע"ב] דחלבו וגידו של שלל, כמו שיתרסם שאר האברים שחיטת האם יתירם גם חלבו וגידו. ודעת התוס' צ"ב ע"ב ובמורה הנבונים בית שני שער חמישין דחלבו מותר, וגידו אסור כדעת הר"מ, עיי"ש בהרצ המגיד שמביא שיטות אלו, וצנתי יוסף יו"ד ס' ס"ד וס"ה ובאחרונים, בפרי חדש ס' ס"ד וצנתי ופלתי שם האר"י, ואין כוונתי בחיבור זה להאריך בפלפולים צנאמה שהאריכו הם וז"ל.

ועיין שם צנתי ופלתי [ס' ס"ה פלתי סק"א] שכתב טעם נכון לשיטת הסוברים דחלבו יתר בשחיטת האם אף בכלו חדשיו, וגידו אסור ואינו יתר בשחיטת האם, כיון דהא דמותר הכל בשחיטת האם ילפינן [חולין פ"ט ע"א] מכל צנאמה חלבו, ועין ר"ן חולין פרק צנאמה המקשה [כ"ה ע"א] מדפי הרי"ף ד"ה השו"ט אם צנאמה, שכתב דעל כן קורעו ומוציא את דמו, דאין בכלל צנאמה חלבו, דס לא אכילה הוא אלא שחיה עיי"ש. א"כ לפי המבואר בפסחים כ"ב ע"א בשע"ת חזקיה ור' אבהו, דלמאן דפ"ל אין צנאמה צנאמה, ולא אמרינן כשהותרה צנלה היא וחלבה וגידה הותרו, דאין אין צנאמה צנאמה טעם לא שייך לומר לגר וכו' ואכלה, כי לא אכילה הוא, ועיי"ש בתוס' ד"ה ור"מ, וא"כ כאל דכתיב צנאמה חלבו, וזה לא אכילה הוא למאי דקיימא לן אין צנאמה צנאמה טעם, על כן לא הותר הגיד מטעם זה וגידו אסור, עיי"ש שהאריך.

והנה לשיטת הר"מ דחלב וגיד משליל כן ט' מי אסור, אפשר דגיד דינו שיה לחלב, דכן ט' או ט' מת גידו מותר כמו בחלב המבואר שם פ"ו ה"ג. וגם אם חלב גיד מן ט' צנאמה חייב, כמו בחלב חלב מן ט' קודם שחיה שחיה, אף אם חלב גיד מן ח' אפשר דשור לחלב ופטור כמבואר פ"ו ה"ד שם, ולאסוברים דחלב מותר והגיד אסור דלא הוי בכלל צנאמה חלבו כמו שכתבנו למעלה, אם כן אפשר אף שנשחטה האם ומלא כן ח' או חלב גיד מן ח', ככל ענין נוהג אסור גיד חייב כשנשר הגיד, ואינו דומה לחלב, דנשחטה האם מותר החלב מחמת צנאמה חלבו, וצנתי לא שייך זה וכמו שכתבנו. וגם אם חלב חלב מן ח', מ"מ לא נקרא חלב שור כמו שכתבו התוס' חולין פ"ט ע"ב ד"ה צנאמה חלבו, וצנתי לא שייך זה.

בהרצ המגיד פ"ו גבי חלב, פרט הדינים, דוקא חלב כן ט' אינו יתר חלב כן ח' יתר בשחיטת אמו, גם אם חלב חלב מן ח' אינו חייב. וצנתי גבי גיד, סמס וכתב כסמס משנה דנוהג בשליל, נראה דכלל ענין נוהג בשליל אפילו כן ח' שנשחטה אמו או חלב [גיד] מן ח'. ועין בקונוא ריש